

ЦИФРОВІЗАЦІЯ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ: ШЛЯХИ МІНІМІЗАЦІЇ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ

Активний розвиток цифрових технологій у фінансовій сфері зумовлює формування нових поглядів на фінансовий ринок. Тенденція бурхливої цифровізації ринку фінансових послуг набула актуальності у період пандемії COVID-19, що докорінно змінило погляди дослідників на традиційні фінансові послуги. Неспроможність фінансових інститутів передбачити фінансові ризики, що виникли під час глобальної фінансової кризи, посилює недовіру до таких інститутів та зумовило пошук шляхів мінімізації трансакційних витрат.

Трансакційні витрати є значною перешкодою для отримання та використання офіційних фінансових послуг. Плата за відкриття рахунку та вимоги щодо мінімального залишку на рахунку не дозволяють бідним верствам населення відкривати банківські рахунки [1]. Це здається нелогічним, але чим бідніші люди, тим складніше їхнє фінансове життя. Умовно кажучи, вони також платять значно більший відсоток свого загального доходу за фінансові послуги, ніж люди, які перебувають на вищих щаблях економічного розвитку. Близько 80% бідного населення світу відрізані навіть від найнеобхідніших послуг, що надаються банками та іншими постачальниками фінансових послуг. Як наслідок, вони змушені покладатися на готівкову систему, яка є дорогою, ризикованою та неефективною [2]. Відсутність комісії при відкритті банківського рахунку може призвести до значного збільшення попиту на банківські послуги [3]. Непрямі трансакційні витрати, такі як час на дорогу до банку, також є бар'єром доступу до фінансових послуг, особливо під час пандемії. Відстань до найближчого банку або агента мобільних грошей є ключовим фактором, що впливає на використання ощадних рахунків та електронних грошей [4]. У свою чергу, розширення доступу до фінансових послуг може знизити рівень бідності та підвищити добробут суспільства.

Цифрові фінансові послуги, такі як банкомати, дебетові картки, мобільні гроші та цифрові кредити, мають потенціал для зниження трансакційних витрат. Однак існуючі дослідження рідко вимірюють непрямі трансакційні витрати. Наведемо докази того, як цифрова технологія Digital AT КБ «ПриватБанк» знижує непрямі трансакційні витрати за рахунок скорочення відстані подорожей до відділень банку та відкладених дій.

Розглянемо шляхи мінімізації трансакційних витрат на прикладі впровадження дебетових Digital карток для клієнтів AT КБ «ПриватБанк». Digital картка має всі переваги та можливості звичайної пластикової картки. Отримавши дебетову Digital картку, користувач може знімати готівку у будь-якому банкоматі банку без комісії, а не тільки у відділенні банку. Додаткові можливості віртуальної Digital картки: платежі в Приват24; купівлі в Інтернеті; оплата покупок та послуг з Apple Pay та Google Pay; зняття готівки в банкоматах за QR-кодом. Існує ще декілька переваг Digital картки. По-перше, вона випускається на 10 років, тобто її не потрібно часто оновлювати. По-друге, дана картка не залежить від інших рахунків. Це перевага, бо так ще безпечніше нею користуватись. Крім того, існує безкоштовне та дистанційне обслуговування такої картки. Вона мінімізує ризики пов'язані з передачею реквізитів банківської карти через мережу Інтернет, а також при знятті готівкових коштів виключається можливість зчитування картки методом «скимінгу».

Дослідження експерименту дебетових карток з використанням технології Digital у м. Київ, прив'язаних до існуючих ощадних рахунків з часом географічно поширювалися на інших користувачів регіону. До отримання дебетових карток клієнти Приватбанку отримували грошові перекази безпосередньо на свій ощадний рахунок. Після отримання карток вони продовжують отримувати свої виплати на ощадний рахунок, але можуть отримати доступ до своїх переказів та заощаджень не тільки у банкоматі будь-якого банку, але й дистанційно через мобільний додаток. Користувачі також можуть перевірити свій баланс у банкоматі або використовувати смартфон для оплати покупок у торгових мережах через термінали.

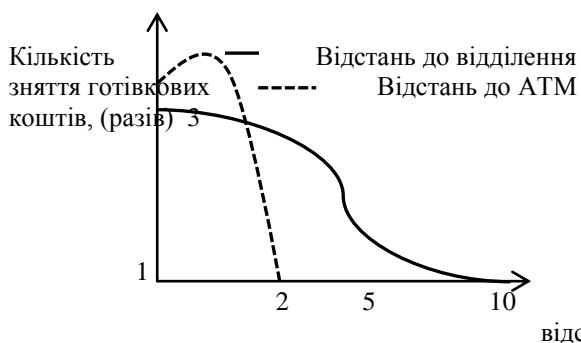

Рис. 1 Відстань до рахунку в банку

Джерело: Побудовано автором за даними [5].

Примітка. На рисунку показано оцінки щільності ядра для відстаней між клієнтами та найближчим банкоматом або відділенням банку. Для наочності виключено перші 10 відсотків відстаней.

На рисунку 1 показано розподіл відстані до найближчого відділення ПриватБанку та найближчого банкомату. Середня відстань, яку клієнт банку має подолати, щоб отримати доступ до свого рахунку, коливається від 4,8 км до 1,3 км. Міжквартильний розмах відстаней коливається від 2,8-7,1 км до 0,7-2,2 км [5].

Щоб оцінити масштаби програми дебетових Digital карток, ми звернулися до офіційного сайту банку для отримання статистичних даних про транзакції клієнтів ПриватБанку за період з січня 2020 року по жовтень 2022 року. Використовуючи шейп-файли доріг та геокоординати всіх банкоматів і відділень ПриватБанку, ми розрахували середню відстань від центру житлового кварталу до найближчого відділення чи банкомату банку. Користувачі дебетових карток у м. Київ за даними КМДА проживають у 13998 житлових будинках, що означає в середньому 206 жителів в одному будинку [6]. На момент впровадження програми дебетових карток Приватбанк у Києві мав 188 відділень та понад 1246 банкоматів.

Вплив дебетових карток на поведінку клієнтів свідчить про зниження транзакційних витрат за рахунок скорочення відстані подорожей до відділення банку для зняття готівки. Зокрема, спостерігається кореляція між скороченням відстані, яку клієнт має подолати, щоб отримати доступ до свого рахунку, і зміною кількості зняття готівкових коштів зі свого рахунку (рис. 1). Отже, зниження транзакційних витрат відбувається у процесі цифровізації банківських послуг.

Щоб дослідити, як зміна відстані до банку пов'язана зі зміною кількості зняття готівки, ми оцінили непараметричну локальну лінійну регресію (рис. 2).

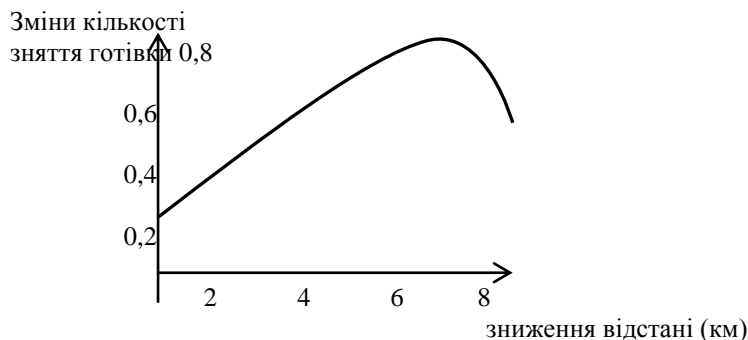

Рис. 2 Зміни в знятті готівкових коштів

Джерело: Побудовано автором за даними [5].

Результати показані на рисунку 2 свідчать, що незалежно від відстані до відділення банку, клієнти збільшують кількість зняття коштів після отримання дебетової картки. Крім того, збільшення кількості знятих коштів тісно пов'язане зі зменшенням відстані, яку потрібно подолати, щоб отримати доступ до рахунку. Зменшення відстані на 1 км асоціюється зі збільшенням на 0,06 разів зняття коштів за період (на основі лінійної регресії). Враховуючи, що середня відстань подорожі клієнта скорочується на 3,5 км, це відповідає збільшенню на 0,22 разів зняття коштів за платіжний період в середньому. Для 85% клієнтів банку, відстань до яких зменшується на 7 км або менше, зміна кількості зняття коштів зростає зі зменшенням відстані (рис. 2).

Дебетові картки з використанням технології Digital знижують транзакційні витрати за рахунок скорочення відстані до банківських рахунків. Ми виявили, що власники рахунків реагують на це зниженням транзакційних витрат зміною способу отримання доступу до свого рахунку. Зменшення непрямих транзакційних витрат також може покращити фінансову інклюзію. Спостерігається, що використання дебетового рахунку корелює зі зміною відстані, на яку доводиться їздити клієнтам, щоб отримати доступ до рахунку в банку.

Програми грошових виплат від урядів та неурядових організацій по всьому світу дедалі більше оцифровуються, автоматично виплачуючи кошти на банківські рахунки клієнтів, прив'язаних до дебетових карток або рахунків мобільних телефонів. Ці технології масштабуються до мільйонів одержувачів грошових переказів по всьому світу, зменшуючи таким чином величину транзакційних витрат на фінансовому ринку.

Література

1. Dupas, Pascaline and Jonathan Robinson (2013). "Savings Constraints and Microenterprise Development: Evidence from a Field Experiment in Kenya". *American Economic Journal: Applied Economics* 5 (1): 163 – 192.
2. Suzman, M. (2016). Digital Financial Services: A Powerful Lever to Reduce Poverty and Achieve the SDGs. *Horizons: Journal of International Relations and Sustainable Development*, 6, 70–77. <https://www.jstor.org/stable/48573613>
3. Cole, Shawn, Thomas Sampson, and Bilal Zia (2011). "Prices or Knowledge? What Drives Demand for Financial Services in Emerging Markets?" *Journal of Finance* 66 (6): 1933 – 1967.
4. Jack, William, and Tavneet Suri. (2014). "Risk Sharing and Transaction Costs: Evidence from Kenya's Mobile Money Revolution." *American Economic Review* 104 (1): 184 – 223.
5. Офіційний сайт АТ КБ «ПриватБанк» <https://privatbank.ua/map>
6. Головне управління статистики у м. Києві <https://kyiv.ukrstat.gov.ua/p.php3?c=3744&lang=1>